

REINTEGRÁCIÓ A NEMZETI BŰNMEGELŐZÉSI TANÁCS TÁMOGATÁSÁVAL

Különböző módszertanokra épülő programok a visszailleszkedés segítéséért

A Nemzeti Bünt megelőzési Tanács a kiadvány korábbi számaiban bemutatta a bünt megelőzés reintegrációjában betöltött szerepét és a közös gondolkodás során meglett alternatívákat, megvalósult innovatív törekvéseket, mint például a művészeti ágak alkalmazását a reintegrációs projekteknél. Nem kapnánk azonban teljes képet, ha nem esne szó a nemzetközi gyakorlatban egyre inkább elterjedő megoldásfókusz alkalmazásáról, valamint az ún. Félutas ház projekt működéséről, tapasztalatairól.

Megoldásfókuszú megközelítés a reintegrációban

Steve de Shazer, Insoo Kim Berg 1978 és 2007 között munkatársaival fejlesztette ki az úgynevezett megoldásfókusz módszerét az Egyesült Államokban, melyet ők inkább megoldásfókuszú tanácsadásként tartanak számon.

Ami a megoldásfókuszban más, mint az általában problémamegoldásra használt sémáink, az az, hogy a megoldáshoz nem a problémán keresztül vezet az út. Ahhoz, hogy megtaláljuk a megoldást, nem kell forgatnunk és megvizsgálnunk a problémát, nem kell kiveséznünk, hogy mi a rossz és mi az, ami nem működik. Arról nem is beszélve, hogy a probléma hosszas vizsgálata negatív energiákat áramoltat, és mindentől inkább elmeget a kedvünk. Egy biztos, sokan ismerjük a kudarc érzését, amikor körbe- és körbejárunk egy problémát, de nem tudjuk, mi a megoldása.

A megoldásfókusz mindezt áthidalja, mivel arra tekintünk rá a folyamatban, hogy mi a cél, amit el szeretnénk érni. Ha a cél 10, akkor a 10-es skálán hol tartunk, és ahol éppen állunk, ott mi az, ami már megvan és mi az, ami működik. Ezután pedig a skála egyes fokain lépkedünk végig, miközben megtervezzük az út minden egyes állomását, rátekinünk, mi az, amiben előre léptünk. Pozitív energiákat áramoltatunk és a motivációnk nő, mivel látjuk, hogy merre kell mennünk, mit kell tennünk. Olyan, mintha felkapcsolnák a lámpákat az út mellett, és a botorkálásunkat felváltja a tisztánlátás.

Hogy mi történik a fogvatartottakkal a megoldásfókuszú beszélgetés közben? Ugyanez. A coach kérdéseket tesz fel, segítve a fogvatartott gondolkodását, amelynek során ő maga találja meg a saját útját, a saját megoldását. Éppen ezért kiválóan tud is vele azonosulni.

Lényege, hogy a kialakult helyzet okainak boncolgatása helyett a fogvatartott kívánságaira lehessen koncentrálni. Mire ő eljut a tanácsadásra, már több megoldási modellt is kipróbált, melyek nem hozták meg a várt eredményt. Ez alatt az idő alatt valószínűleg többször is kudarcot vallott a hibás sémákat követve és ismételve. Hogy a dolgok végre pozitív irányt vegyenek, mást kell tenni, mint eddig. A Palo Alto Mental Research Institute (MRI) intézet – mely a családterápia egyik alapító intézménye – ezt úgy fogalmazta meg: „*Ha valami, amit csinálsz, nem működik, csinálj valami mást!*”. Ezt kiegészíti az Insoo Kim Berg és Steve de Shazer által vallott másik alapelv, vagyis „*Ha valami működik, csinálj belőle többet!*”. Ezen segítő alapelvek mentén az ügyfél saját megoldásokat kereshet, melyeket ily módon sokkal inkább magáénak vall, mintha azokat külső személy fogalmazta volna meg.

A fentiek alapján értelmezhetővé válik a megoldásfókusz alkalmazása a reintegrációs folyamatban.

A megoldásfókuszú coachok eddig több mint száz ügyféllel foglalkoztak a néhány kiválasztott büntetés-végrehajtási intézetben, ami összesen közel háromszáz coaching beszélgetést jelent. A szakemberek közül – reintegrációs tisztek, pártfogó felügyelők – közel nyolcvan kolléga sajátította el a módszert, melynek gyakorlati alkalmazása során elsődleges feladat, hogy segítségükkel az ügyfél felvázolja az általa elképzelhetőnek tartott legjobb jövőképet. Ennek nem a szigorú realitások mentén kell történnie, viszont erőforrásokat kell tudni felsorakoztatni az esetleges „elérési útvonalhoz”. A szemlélet azon erőforrásokkal is dolgozik, melyekről esetenként az ügyfél még nem is tud. Felmerül a kérdés, milyen kép rajzolódik ki a jövőről a sok évet benntöltött fogvatartottak esetében? A válasz erre: izgalmas! Aki egy pozitív jövőképet vizualizál, az bizakodik annak elérésében. Erre pedig már lehet építeni. Megjelennek azok a sémák, melyeket a jelen állapotig vezettek. De a coach a felelősség kérdésének boncolgatása helyett az időközben bekövetkezett változások felismerésében és mérlegelésében segíti kérdéseivel a fogvatartottat. Ez olyannyira fontos eleme a módszernek, hogy a coachok valójában azt sem tudják, ki miért tölti a büntetését. Ez csak akkor kerül szóba, ha a fogvatartott erről szeretne beszélni, és ő maga tesz róla említést. Itt egy újabb fontos kérdés merül fel, vagyis hogy mi teszi őt bizakodóvá? Ennek megfogalmazása pedig ismét egy lépés az addig alkalmazott megoldási modellek változása felé. Amennyiben a fogvatartottat hazaváró család is bizakodó a jövő tekintetében, akkor kiaknázandó erőforrásként tekintünk rá, hiszen mint támogató kört tarthatjuk számon. Látható hogy a közös jövő tervezése óriási jelentőséggel bír, miközben újabb kérdések merülnek fel. Ezek a kívülről származó nehézségeknek tűnhetnek, de itt inkább eszközként tekintünk rájuk. Vagyis mit fog észlelni a család a bekövetkezett változásokból, hogyan fogadják majd a szabadulót? Ha kiegyensúlyozott kapcsolattartás valósult is meg a fogvatartás idején, a bekövetkezett változások hirtelen meghökkentőek lehetnek. A coach felelőssége, hogy a beszélgetések során elhangzottakból mire fókuszál. Észreveszi a pozitívumot, vagy

megakad a sok felmerülő nehézségnél. Ezért fontos, hogy jól felkészült szakemberek végezzék ezt a munkát, hiszen nem mindegy, ki hallgatja meg az ügyfelet, és hogyan reagál az információkra.

Az intézetekben folytatott coaching beszélgetések eleinte csak szabadulás előtt álló fogvatartottaknak szóltak. Ők pedig visszatérve a zárkába elmesélték, hogyan változik meg az életük, hogyan segít nekik ez a módszer a szabadulás utáni életük elképzelésében. Igény mutatkozott a nem szabadulás előtt álló fogvatartottak között arra, hogy megismerjék ezt a módszert. Erre pedig a legalkalmasabb módszernek a csoportfoglalkozások mutatkoztak, amelyek nem pusztán a börtönben rendelkezésre álló szabadidő hasznos eltöltéséről szólnak. Ezt kell, hogy a fogvatartottak is érezzék, ne elvesztegetett időként tekintsenek ezekre az órákra. Hatásukra a résztvevők kezdeményezőbbé válnak, ami rendszerint az intézetben belüli és azon kívüli kapcsolatfelvételek gyakoribbá válásában nyilvánul meg. Ezek a csoportos alkalmak lehetőséget adnak arra is, hogy felszínre kerüljenek a korábbi sikerek, melyekből talán nem volt sok és jelentős az elítéltek életében, de azok felidézése, a csoport figyelmének ráirányítása kihathat a jövőbeni döntésekre. Ezzel párhuzamosan megvitatják, mik azok a tényezők az életükben, melyekre lehetőségként gondolnak, melyek változást hozhatnak az életükbe. Elsősorban a fiatalabbaknál figyelhető meg, hogy ez által javul a fegyelmi helyzet, illetve a fiatal motiválttá válik a kedvezmények, a büntetési idő rövidítésének érdekében a falakon belüli tanulásban.

Valamennyi sikeres módszerről elmondható, hogy a módszertan mellett szükség van felkészült szakemberekre és magukra a résztvevőkre, akik megfelelnek bizonyos kritériumoknak. A megoldásfókuszú projektben való részvétel önkéntes alapon történik, ám a fogvatartottban tudatosulnia kell a változás, változtatás szükségességének. Nem elég akarnia változni, arra képesnek is kell lennie. A coachok pedig azt vallják, mindenki képes a változásra. De nyitottnak kell lenni a tanulásra, fejlődésre is. Sőt, talán furcsán hangzik, de nyitottnak kell lennie a beszélgetésre is. A coachok feladata a fogvatartottak nyílt kommunikációjának elérése, ennek egyik kulcsa pedig a kérdezéstechnika. Ha szeretnék is megosztani a gondolataikat, történeteiket, vagy a hiányos szókincsük és fogalmazási nehézségeik, vagy bizalmatlanságuk akadályozza, hogy megnyíljanak a csoportban. A kommunikáció minősége meghatározó, mely a bizalmon alapul, azon keresztül kell a fogvatartott számára olyan teret biztosítani, amely lehetővé teszi, hogy saját erőforrásaihoz hozzáférhessen. Sokan gondolják azt is, hogy ha beszélnek az érzéseikről, vágyaikról, azzal kiszolgáltatottá válnak, melyet a fogvatartotti hierarchiában súlyos veszteségként élhetnek meg. Szükség van arra, hogy önvizsgálatot tudjanak tartani és dolgozni értékrendjük pozitív változása érdekében, melynek alapja az együttműködésre való képesség és szándék megléte. Itt az idő inverz módon működik, hiszen jó, ha a még hátralévő benntöltött idő garantálhatja a fejlődés kiteljesedését. Persze a belső erőforrások – csoport, coachok, reintegrációs tisztek – is mind támogatóan hatnak a folyamatra.

A módszer szerint a projektben résztvevő fogvatartottak jövőről alkotott képe a munka alapja, s kiindulópontja. Egyaránt fontos, hogy a szakembereknek pozitív előfeltevései legyenek ahhoz, hogy partneri viszonyban tudjanak dolgozni. Ennek hiányában, szinte elképzelhetetlen lenne már maga az elindulás is, hiszen számos korábbi szerhasználó vesz részt a programban, akik természetesen vállalják a leszokást, hogy tiszták maradnak. Nem állíthatjuk, hogy mindenkinek sikerül, de ha ezt előre eldöntենek valakiről, kevesen kapnának esélyt. A jövőképbe ágyazott vállalások között a harmonikus családi élet szerepel leggyakrabban, melyet a saját vállalkozás elindítása követ. Irreálisnak tűnhetnek, de a coach tudatosítja, hogy a tervek megvalósításáért nem ő, hanem a szabadulás előtt álló a felelős. Nem kaphat teret a coach meggyőzése, mivel az tévútra vinné a beszélgetést, ily módon pedig az ügyfél részéről nincs értelme a szállításnak vagy hazugságnak. Ez is mutatja, hogy a coachoknak a résztvevőket foglalkoztató jövőképpel kell dolgozniuk akkor is, ha az elsőre nem tűnik reálisnak. Ha a coach nem utasítja el az elképzelést, az a fogvatartottat segíti elképzelni azt a helyzetet, amikor az elgondolása – még ha merész is – megvalósul. Minél részletesebben tudja felépíteni gondolataiban a megvalósítandó helyzetet, minél jobban beleéli magát a vágyott szituációba, annál közelebb kerül a megvalósításhoz. A beszélgetések során felismeri az erősségeit és – olykor saját meglepetésére – elkezd velük dolgozni.

A program eredményességének méréséhez az utánkövetés szolgálhat információkkal. Érdekes feladat, ám itt is elvárás, hogy a coachok ne vonódjanak be túlzottan a szabaduló életébe, tartsák a megfelelő távolságot, de mégis megismerjék azokat a körülményeket, melyekre vonatkozó információkat az ügyfél bizalmi alapon oszt meg velük. Az utánkövetéshez szükséges a szabaduló hozzájárulása, mely alapján a büntetés-végrehajtási szervezet engedélyezi a kapcsolatfelvételt az érintettel. Ebben az esetben egy, három és hat hónap elteltével keresik meg a coachok, végül a szabadulást követő egy év múltán lépnek vele kapcsolatba. Ennek során számos nehézséggel szembesülhetnek, hiszen a programban résztvevő szabadulók mintegy kilencvennyolc százaléka beleegyezik az utánkövetésbe, ám lényegesen kevesebben vannak, akik az érintett egy évben valóban együttműködnek. Különösen igaz ez például a Rákospalotai Javítóintézetből szabaduló lányok esetében. Ők speciális helyzetben vannak, az intézeti létben egy olyanfajta rutin részesei, mely onnan kikerülve már nem számít prioritásnak. Nincs, aki megmondja, mit kell tenniük, váratlan szituációk és interakciók során kerülnek teljesen szokatlan döntéshelyzetekbe, miközben koruk, nemük és körülményeik folytán hamar rájuk találnak azok, akik lehetőséget látnak néhány lány kiszolgáltatottságában. Az utánkövetéskor gyakorta fordul elő, hogy már egy fiú veszi fel a telefont, és osztja be akár a pénzt is. A kikerülést övező eufória hamar szertefoszlik, amikor a működő rendszerből kilépnek az intézeten kívüli világba, ami hatalmas meglepetésként éri őket a maga jó és rossz aspektusaival.

A Nemzeti Büntelmegelőzési Tanács támogatásával három éve létezik szakemberképzés a megoldásfókusz módszerének megismertetése érdekében. A képzéseken pártfogó felügyelők és reintegrációs tisztek vesznek részt. A büntetés-végrehajtásban dolgozó kollégák munkáját mostanra tíz mentor támogatja. A szervezet segíti a szakembereket a szemlélet elsajátításában, mely jótékonyan hat a munkatársak motivációjára is. A Magyarországon kuriózumnak számító szemlélet börtönökben való alkalmazása számos előnnyel jár valamennyi szereplő számára, a szakembereket, a családot és természetesen a szabaduló fogvatartottat is ideértve. Talán a szemlélet alkalmazásának javára írható az a példa, amikor a szülők szégyenkezve éltek meg gyermekük intézetbe kerülését, de amit a szabadítókörben hallottak tőle, reményekkel, már-már büszkeséggel töltötte el őket. Pozitív precedens a korábban kábítószer fogyasztó, prostituáltként dolgozó lány története is, aki a szabadulását követő harmadik évben családanyaként köszönte meg a támogatást, és kérte annak lezárását, mondván most már lesz ereje a helyes úton tartani az életét. A szakemberek bizakodnak, hogy a megoldásfókusz is segítette őket megkapaszkodni a társadalomban, és hogy kinti életük nehéz döntéseinél felidézik a megszerzett tapasztalatokat.

Váltó-sáv Alapítvány – Félutas ház projekt

A szabadulás várva várt pillanata sok szabaduló fogvatartott számára rövid időn belül álomból rémálommá válhat. A szabaduló fogvatartottól a társadalom és a szakemberek is elvárják, hogy ne essen vissza, maradjon bűnmentes, illeszkedjen vissza a társadalomba, legyen jogkövető polgár. Ez remekül hangzik, azonban érdemes áttekintenünk, hogy mennyire reálisak ezek az elvárások.

A fogvatartottak gyakran pénz nélkül vagy minimális megtakarítással hagyják el az intézetek falait. Jó helyzetben vannak, akiknek van hová hazatérniük, de további előnyre tehetnek szert azok, akik a megoldásfókuszú coaching módszerével ránéztek a szabadulás utáni életükre, és a szabadító körben áttekintették a pillanatot a szeretettel, támogatóikkal együtt. Ők ugyanis tudják, mit tesznek, amikor kilépnek az intézet kapuján. Sokan azonban ennél lényegesen nehezebb helyzetben vannak, hiszen nincs hová menniük, vagy ha visszatérnek a börtönévek előtti életükbe és kapcsolataikba, akkor nem biztosított a jogkövető élet reménye. Ezek az emberek – az intézet kapuján kilépve – pénz nélkül (vagy kevés pénzzel) indulnak el az ismeretlenbe. A kérdés az, hogy vajon hová mennek, mit tesznek? Előbb-utóbb éhesek lesznek, szeretnék a fejüket álmra hajtani valahol, és mielőbb munkát kívánnak találni. Ez utóbbihoz azonban dokumentumokra, személyazonosító okiratra és adókártyára van szükségük. Vajon mennyire lehetetlen ebben a helyzetben támogató személyek, otthon, pénz és étel nélkül elkerülni a visszaesést? Az alapvető ösztönök hamar jelentkeznek, és amennyiben az éhséget nem tudják jogkövető módon csillapítani, borítékolható, hogy más módon fogják ezen igényüket kielégíteni.

Mi tehát a reintegráció egyik nagyon fontos feladata? Az, hogy ezek a fogvatartottak ne ilyen reménytelen módon kerüljenek ki a börtön falai közül. A fogvatartás ideje alatt, a szabadulás előtt lehetőséget teremthetünk nekik arra, hogy legyen személyazonosító okiratuk és adókarttyájuk, mikor kilépnek. Ha ekkor már munkájuk is van, akkor a helyzet sokkal jobb. És ha van fedél a fejük fölött, egy támogató rendszer mögöttük, akkor jóval több esélyt kapnak arra, hogy ne váljanak ismét elkövetővé.

Míg a megoldásfókusz az utolsó intézetben töltött hónapokat használja a szabadulásra való felkészítésre, a Váltó-sáv Alapítvány (fogvatartottak és szabadultak társadalmi és munkaerőpiaci (re)integrációjával foglalkozó, országosan működő, civil, professzionális segítő szervezet) munkájának egy része éppen a szabadulással kezdődik. Fő tevékenységük a célcsoport ellátása, képzése és mentálhigiénés támogatása, emellett előítélet-csökkentés és érzékenyítés, a társadalmi inkluzivitás erősítése. A szervezet a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával szoros kooperációban működteti a FÉLÚTON vagy Félutas Lakás Komplex Reintegrációs Programját. Célja a szabadult fogvatartottak társadalomba történő visszailleszkedésének elősegítése. A családi, baráti kapcsolatrendszer biztosította erőforrások hiányában a frissen szabadultak rövid időn belül szembetalálhatják magukat olyan nehézségekkel, melyek ez intézményi keretek által nyújtott biztonság után megoldhatatlannak tűnnek. Ez persze óriási kockázati tényező az ismételt bűnelkövetés tekintetében, ahogyan bizonyos szolgáltatások hiánya is veszélyezteti a visszailleszkedést.

A Váltó-sáv Alapítvány reintegrációs tevékenysége kezdetben a fogvatartottak középiskolai oktatását célozta meg, időközben tevékenységük és alkalmazott módszereik egyre bővültek. A tanulásra mint „életesély növelő tényezőre” tekintettek, ami csak hasznos lehet a börtönfalakon kívüli életben. A fogvatartottak felkészítésén és kompetenciáik fejlesztésén többnyire intézményi keretek között dolgoztak ún. középiskolai programmal. A kezdeti tapasztalatokat hosszabb-rövidebb ideig előzetes letartóztatásban lévő női fogvatartottakkal kapcsolatban szerezték. Az állandóság és a hosszú távú tervezés hiánya persze nem támogatta céljaik elérését, de az kiderült, hogy a nők és a fiatalok helyzete talán nehezebb a szabadulásukat követően. Ez abból is adódott, hogy a húszas évei elején vagy korábban bekerülő fiatal nyolc-tíz év múlva kilépve az életbe, nagyon fontos életeseményekből marad ki. Ilyen például a szakképzettség és szakmai gyakorlat megszerzése, a munkahelyi szocializáció, párkapcsolat, egzisztenciateremtés vagy családalapítás hiánya, melyek komoly deficitet eredményeznek a kortársaikhoz viszonyítva. Ez komoly kihívást jelent a reintegrációs szakemberek számára.

Jelen esetben is fontos a szoros együttműködés a bv. munkatársak, pártfogó felügyelők, valamint a Váltó-sáv Alapítvány szakemberei között, ez a szabadulásra felkészítő programok intézményi falakon belüli koordinálásához elengedhetetlen. A képzések és kompetenciafejlesztések között szerepelnek például munkaerőpiaci tréningek, melyek a

kommunikációs, stresszkezelési, az álláskereséshez és annak megtartásához szükséges kompetenciákat fejlesztik. A digitális világban való eligazodás szintén létfontosságú terület, ahogyan az egészségfejlesztő csoportokban is meglepően sok olyan ismertető kapnak a fogvatartottak, melyek sokunk számára természeteseek, számukra viszont újdonságot jelentenek. A manuális kompetenciafejlesztő foglalkozások nem korlátozódnak a kézügyesség fejlesztésére, inkább az alkotás örömet, a bennük lévő produktivitási igényt elégítik ki, segítik az ünnepek, a családi összetartozás, az ajándékozás örömeinek megélését, ami szintén sokak szocializációs folyamatából maradt ki. Az esetkezelő segítő munka/coaching foglalkozásokon pedig már az egyéni sajátosságok kerülhetnek felszínre, sajátos problémákra keresve a lehetséges egyéni megoldásokat.

A szabadságvesztés-büntetés után szükségesek olyan szolgáltatások, amelyek a többszörös hátrányokkal küzdő, marginalizált pozícióba került szabadultak számára visszailleszkedési lehetőségeket biztosítanak. Mindezek nagy jelentőséggel bírnak, mivel a visszaesés megelőzésének négy alapvető eleme a lakhatás, a támogató emberi kapcsolatok, a munkaerőpiaci szolgáltatások, illetve a képzés/tanulás. Mára a tapasztalatok azt mutatják, ide kell sorolnunk a praktikus ismereteket, információkat is. A Félutas Ház/Lakás projekt mind a négy felsorolt pillért igyekszik biztosítani, így nevezhetjük komplex reintegrációs programnak, mely lakhatással egybekötve támogatja a munkaerőpiaci pozíció megszerzését és megtartását.

A Félutas Lakást a lakhatás megoldására, bérlemény formájában alakították ki Budapesten a VIII. kerületben. A száz négyzetméteres lakás három szobája hat fő befogadására alkalmas. A közös terek alkalmasak az étkezések, programok lebonyolítására, a konyha és a fürdő szintén megosztva használható. A szabadulást követően fél évig tartózkodhatnak ott a lakók, de ez az időszak szükség esetén újabb hat hónappal meghosszabbítható. A bekerülés előkészítése már a fogvatartás idején megkezdődik a pártfogó közreműködésével. A fogvatartottak gyakorta tőlük, az előgondozás során szereznek tudomást a program lehetőségeiről. A jelentkezőkre jellemző a kompetenciák alacsony szintje, ami ugyan nem kizáró tényező, de bizonyos önállóságra azért szükség van. A segítő személyzet, ha fizikailag nincs is folyamatosan jelen, szükség esetén elérhető. Az elkövetett bűncselekmény jellege azonban nem releváns a jelentkezés tekintetében.

A kiválasztás során a pártfogó felügyelők előszűrése után a büntetés-végrehajtás és a Váltó-sáv Alapítvány segítő szakemberei ún. első interjú és motivációs beszélgetések segítségével feltérképezik a fogvatartott motivációját, együttműködési szándékát, helyzetét, lehetőségeit, valamint rászorultságát.

A szervezet munkatársai a jelentkezőkkel egy ún. általános életút interjút készítenek. Ebből olyan lényegi információkat szűrnek le, mint például a szenvedélybetegség, szerfüggőség kockázata. Ki kell derülnie az együttműködési készség szintjének is, ami

rendkívül szubjektív, de mégis fontos, mert együttműködés hiányában veszélybe kerül a közös munka, ezzel a program hatékonysága. Az elhelyezésről a harmadik beszélgetés alkalmával születik döntés, melyet az is befolyásol, hogy várhatóan hogyan illeszkedik az érkező a már együtt élő csoportba. Tekintettel arra, hogy a lakás koedukált, még további szempontokat is figyelembe kell vennie a döntéshozóknak.

A programba bekerülők számára a lakhatás feltételekhez és szabályok betartásához kötött. A legelső pont, amelynek meg kell felelniük, maga az érkezés, melynek a szabadulást követően azonnal meg kell történnie. Aki ezt elmulasztja, halogatja, az segítséget kaphat, de a lakásba már nem költözhet be. Az utazás a kliens feladata, mondhatni szabad életének első olyan próbatétele, melyen megmérettetik a motivációja, elköteleződése, önállósága. Tudatosul a „*saját magam tettem valamit saját magamért*” érzése. Az utazásra szánt elköltendő összeg pedig szigorúan a menetjegyre, illetve étkezésre korlátozódik, ami kihívás annak, aki akár tíz, vagy több év után először lép ki az utcára. Érkezés után az Alapítvány munkatársai segítenek az alapvető ruházat beszerzésében, amit lehetőség szerint a szabaduló finanszíroz, de szükség esetén az Alapítvány pályázati keretből biztosítja a szükséges holmikat.

A beköltözést követően a szervezet által kidolgozott „*job coaching*” módszertanával megkezdődik az álláskeresés. A Félutas Lakás Komplex Reintegrációs Program nagy súlyt fektet a digitális kompetenciák fejlesztésére, amit gyakorlatorientáltan a munkakeresés és munkára jelentkezés folyamatában is alkalmaz. Így a lakók segítséget kapnak mind a szakmai önéletrajz elkészítéséhez, mind a digitális felületek használatához. Abban az időszakban, amíg a kliens munkát keres, ez a „munkája”, így szükség szerint az első hónapban a program keretében biztosítanak számukra élelmiszert, tisztasági felszerelést, hogy az első fizetésükig – amennyiben a bv. intézetből szabadulásukkor nem vagy csak nagyon kevés pénzzel érkeztek – az alapvető szükségletek rendelkezésre álljanak. Az első fizetés után pénzkezelési alapismeretek keretében először a segítővel együtt próbálkoznak a kapott összeg beosztásával. Ez szintén kihívás, hiszen óriási árukínálat várja őket, amihez a korábbi években nem volt hozzáférésük. Természetesen szeretnének a kornak megfelelő tárgyakhoz, eszközökhöz jutni, melyekről azt gondolják, hogy most már elengedhetetlenek számukra, mint például a modern digitális eszközök. A takarékoságot és spórolást sokaknak tanulnia kell, melyhez az Alapítvány munkatársai sok segítséget nyújtanak.

Budapesten viszonylag könnyen és gyorsan jutnak munkához, ehhez átlagosan hét-tíz napra van szükség. A nehézséget inkább az jelenti, hogy sokszor hiányzik a gyakorlat, hisz a fogvatartottként szerzett szakma korlátozott tapasztalattal jár, míg a büntetés letöltése előtt tanult mesterség is sokat fejlődhetett az évek alatt. Ennek eredményeként gyakorta először inkább segéd- vagy betanított munkásként tudnak elhelyezkedni, mintsem magasabb pozícióban. Az álláskeresést a kezdeti támogatást követően önállóan

kell megoldani, a döntés a kliensé, és így annak felelőssége is. A támogatás során a szakemberek nagy hangsúlyt helyeznek arra, hogy megértessék az álláskeresőkkel, hogy miért kell ragaszkodniuk a szabályos eljáráshoz, a munkaszerződéshez, hogy hogyan kerüljék el a kiszolgáltatott helyzetet. Igaz, ez nem könnyíti meg az állások megtartását, sokszor éppen a foglalkoztatás hivatalos útjának szorgalmazása miatt válik meg tőlük a munkáltató. Ha pedig az állást sikerül megtartani, többen szembesülnek azzal, hogy dolgozni, iskolába járni, a meghatározott időpontokban a rendőrségen jelentkezni olykor nehezen összeegyeztethető.

A Félutas lakásban töltött idő alatt megkeresett összeg jelentős részét félre kell tenni, ami már a hosszú távú tervezés szükségességének megértését feltételezi. Akadnak, akiknek ez nehezebb, de vannak, akik túlmunkát vállalnak, hogy minél hatékonyabban élhessenek a lehetőséggel. A közösség életét az Alapítvány munkatársai ügyeleti rendszerben felügyelik. Ha valaki megszegi a szabályokat, az nem maradhat tovább a lakásban. Előfordul, hogy valakinek szabályszegés miatt kell távoznia, ezek a kihágások pedig leginkább alkoholfogyasztással vagy szerhasználattal vannak összefüggésben. Arra is van példa, hogy az együttműködés okoz nehézséget a kliens számára, ami szintén a lakhatás megszüntetését eredményezi. Jelentős arányban azonban a rendelkezésre álló idő letöltését követően, vagy annál előbb, többnyire egy párkapcsolat által motiválva hagyják el a Félutas lakást.

A lakásnak jelenleg öt lakója van, mindannyian rendelkeznek munkaszerződéssel, különböző munkakörökben. Van közöttük szakács, biztonsági őr, konyhai kisegítő, gyári munkás is, és többeknek most van életében először bejelentett, legális állása, ahhoz kapcsolódó szabályos szerződéssel. A tapasztalatok szerint a program kínálta lehetőségek nélkül nem vagy nehezen boldogultak volna az élet kihívásainak kezelésében. Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a program jól működik, valóban egy olyan átmeneti szituációt teremt, mely növeli annak esélyét, hogy a szabaduló kliens fokozatosan és eredményesen teremtsen meg önálló életének hosszabb távú feltételeit.

A Nemzeti Büntelmegelőzési Tanács továbbra is elkötelezett a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával együttműködésben végzett reintegrációs tevékenység mellett. A bekövetkező változásokra reagálva ezen a területen is keresni kell az alternatív megoldásokat. Mostanra azonban elérkeztünk oda, hogy a bevezetett, működő programokat, tapasztalatokat áttekintve, azok hatékonyságát növeljük. E tekintetben újabb lehetőségeket látunk a kompetenciamérésen alapuló reintegrációs programokban, mely hozzájárulhat az egyénre szabott fejlesztő projektek sikeréhez.

